

Мисија Карловачке богословије у Аустралији

Својим радом Богословија у Сремским Карловцима дала је многе пастире српском народу. Њен утицај није се ограничио само на околне просторе, већ је досегао и до најудаљенијих тачака на планети, као што су Аустралија, Нови Зеланд и јужна Африка.

Ученици Карловачке богословије, свештеници у Аустралији:

Прот. Славко Субић (матурирао 1930)
Прот. став. Душан Ракић (матурирао 1968)
Архијакон Викентије Вујовић (матурирао 1969)
Прот. став. Мирослав Поповић (матурирао 1970)
Прот. Јован Цветић (матурирао 1972)
Прот. став. Србољуб Милетић (матурирао 1972)
Прот. став. Милорад Лончар (матурирао 1973)
Прот. став. Љупко Чубриловић (матурирао 1975)
Прот. став. Славко Кашиковић (матурирао 1978)
Прот. став. Петар Дамњановић (матурирао 1978)
Протонам. Душан Стефанов (матурирао 1980)
Прот. став. Драгољуб Пантелић (матурирао 1986)
Јереј Саша Стојановић (матурирао 1998)

Ученици Карловачке богословије, свештеници у јужној Африци:

Јереј Саво Цупаћ (матурирао 1968)
Прот. став. Симо Шумар (матурирао 1971)

СПЦ у Аустралији

(Одломак из књиге Станимира Спасовића и Србољуба Милетића *Историја СПЦ у Аустралији, Новом Зеланду и јужној Африци*, Сиднеј 2008)

Први српски свештеници-мисионари у Аустралији имали су заиста тежак задатак. Будући малобројни, суочени са огромним пространством континента и великом удаљеношћу која је делила поједине Србе, те беспарицом, неорганизованошћу и личним интригама, без подршке са било које стране, имали су пред собом велики задатак. Неки од свештеника тада су већ били у

својим зрелим годинама, а у то време неких изгледа да се овамо доведе још неки млађи свештеник није било.

Што се тиче њихове пастве, друштвено и политичко стање релативно мале српске заједнице било је компликовано: мноштво разних схватања, од незаинтересованости до шаренила политичких идеја, од верске и моралне апатије до борбених поклича. Оно што их је евентуално могло окупити била је само православна вера, Српска Црква и неизбежна носталгија за родним крајем. Црква се често показивала готово као нужност која им је замењивала део изгубљене отаџбине.

У потрази за послом и зарадом Срби су још од половине 19. века почели да долазе у Аустралију. Они су најпре радили на фармама, у рудницима (Broken Hill), налазиштима злата око Калгурлија у западној Аустралији или, нешто касније, као дрвосече на сечењу дрвета за железничке прагове, потом као баштовани, сточари или занатлије у појединим деловима Квинсленда, као и у већим градовима као што су Сиднеј, Мелбурн, Бризбан, Аделаид, Перт и други.

Први Срби досељеници у Аустралију били су углавном из приморских крајева: Боке Которске, Далмације, затим из Лике и Црне Горе.¹ Прва православна црква у Аустралији посвећена је Светој Тројици, а изграђена је заједничким трудом православаца маја месеца 1898. године у Сари Хилсу (Surry Hills), у Сиднеју. Она је служила потребама свих православних. Касније, како се њихов број повећавао, настајали су и нови храмови – православних Грка, Руса, Срба и других.²

Укупан „број лица српског порекла, по било којем попису пре 1901. године, у Аустралији највероватније да није достигао ни стотину лица. На пример, попис из 1891. године показује да их из Србије има 21, а из Црне Горе свега петоро. Каснији пописи показују порасте, али и опадања; дакле, може се закључити да је било мало сталних досељеника. Тек након Првог светског рата већи број Срба долази у Аустралију. Они су углавном долазили из сиромашнијих крајева Босне и Херцеговине, Лике, Далмације и Црне Горе, а нешто мање из Србије и других крајева. Иако су тада чинили заједницу од неколико стотина људи, Срби нису разликовани од других досељеника из Југославије, па је тако и овде настао интегрисани живот југословенске заједнице. Трауматичне последице Другог светског рата још се нису осетиле, па је исто или слично географско порекло окупљало досељенике из Краљевине Југославије у исту заједницу, посебно с обзиром на њихов релативно мали број.”³ Тако је протекао период између Првог и Другог светског рата.

Непосредно по завршетку Другог светског рата европским путевима су се као реке разлиле колоне расељених лица, бивших ратних заробљеника,

¹ Слободан Лазих, *Срби у Аустралији*, Љиг 2002, стр. 37

² Stephen Codley and Philip J. Hughes, *The Eastern Orthodox in Australia*, Cambera 1996, p. 5

³ Australian People, An Encyclopedia of the Nation, its People and Their Origins, Australia 1788–1988, Angus & Robertson: D. S. Stefanovic, Serbs, p. 792

емиграната и избеглица из различитих држава, сливајући се у разне прихватне логоре и сабирне центре. Сматра се да је тада око 150.000 Срба остало изван граница своје отаџбине. Већина њих је долазак комуниста на власт у Југославији сматрала само још једном новом окупацијом и није желела или није могла без опасности по свој живот да се врати кући. Из тог разлога многи од њих су се задржавали и настањивали у западноевропским државама, али је већина ипак, након дужег или краћег чекања, одлазила у прекоокеанске земље, највише у Америку и Аустралију, где се након рата етничко стање изменило.

Српски досељеници из европских расељеничких логора, који су већ од 1947. почели да пристижу на тло Аустралије, затекли су малобројну и слабо организовану стару српску имиграцију, расуту широм континента. Већи број Срба стигао је у Аустралију 1947/48. године. Они су по приспећу, право са бродова упућивани најпре у миграционе центре, којих је било готово у свим државама Аустралије. Прва послератна српска православна литургија одржана је на Богојављење, 19. јануара 1949. године у миграционом центру у Бонегили. Служио је свештеник Светозар Секулић. За певницом је одговарао дечији хор, који је још новембра 1948. године стигао из логора Ел-Шат у Египту (El-Shatt, Egypt), где их је поучавао јеромонах Сава (Миковић). Бонегила је био први, највећи и најдуже активни центар за прихват миграната у Аустралију (Bonegilla Migrant Reception and Training Centre, between 1947. and 1971).

Постепено, у потрази за послом, српски имигранти су се расули по већим градовима и индустријским центрима, где су се формирале њихове прве мале заједнице. Тих година њихова будућност је још увек изгледала неизвесна, а отаџбина, коју су оставили на другом крају света, у условима тадашњих комуникација изгледала је невероватно далеко, готово као на некој другој планети.

Постепено је у периоду после Другог светског рата број Срба у Аустралији нарастао до мере која је била довољна за формирање скромнијих српских заједница и црквених општина у појединим местима. Срби су тада бројчано, по први пут у Аустралији, имали прилику за какав-такав друштвени живот, који се с временом, због сталног прилива нових досељеника, развијао и побољшавао. Таласи ратних избеглица и досељеника из европских расељеничких логора, који су доспевали на аустралијски континент, трајали су више од једне деценије. На пример, у периоду од 1950. до 1960. само је у Сиднеју постојало неколико српских парохија и десетак друштава и организација.

Први српски православни свештеник који је крочио ногом на ово тло био је отац Светозар Секулић, и то се догодило 6. септембра 1948. године. Потом су у Аустралију почели да пристижу и други свештеници: протојереј Илија Булован, јула 1949. године; јереј Миленко Стефановић, фебруара 1950. године; јереј Будимир Ђукић, септембра 1950. године, који је касније постао парох у Бризбану; јеромонах Георгије (Ђонлић), децембра 1950. године, парох у Аделаиду; Петар Радош, априла 1952. године, који је рукоположен децембра 1952. и постављен у Перту; јереј Теодор Дамјањук, Рус, доселио се 26. августа

1952. и био под јурисдикцијом Српске Цркве до августа 1952. године, а служио је као парох у Јалорну, Викторија; те јереј Славко Нићетин, 23. октобра 1956. године, служио је као парох у Мелбурну и Ст. Албансу, Викторија.

Током првих шест година од доласка српских свештеника у Аустралију, још није било српске цркве или сталног богослужбеног места. Богослужења су вршена повремено, по разним друштвеним просторијама. Било је тешко уредити их прикладно, пренети и наместити црквене предмете.

Заједно са српским досељеницима на овај континент почели су долазити и српски свештеници, који су, иако малобројни и оптерећени многим проблемима и потребама, ипак постепено успели да изграде богат и разноврстан живот својих парохија и црквених општина. Плодови вредног свештеничког рада нису изостали. С временом је у Аустралији изграђен већи број храмова и црквених општина, који су вршили своју благодатну и спасоносну улогу у српском народу. Али њихово оснивање, формирање и изградња није протицала ни лако ни глатко.

Када је реч о парохијама и црквеним општинама, свештеници су заиста чинили крајње напоре да оне што пре заживе. Прота Светозар Секулић наводи пример оснивања Црквено-школске општине Св. Николе у Блектауну, 1953. године: „Од самог почетка ја сам ставио предлог Управи да се у јануару, о Богојављењу, пронесе богојављенска водица по кућама. У ту сврху Управа би требало да осигура ауто, пошто га ја нисам имао. Тако сам ишао из године у годину, и сав приход што бих скупио давао сам цркви не устављајући за себе ништа, само да се црква што скорије подигне. У ту сврху, ја сам опслуживао и Општину, уз награду од једне фунте неђељно, па и ту фунту сам давао Луки Бјеговићу, који је био тешки болесник, тако да сам служио без икакве награде, све о свом трошку.“

Слично је он чинио и за црквену општину Св. Ђорђа у Кабрамати: „И за ову општину сам ишао сваке године по Богојављењу са освећеном водицом по кућама... и то обично суботом и неђељама, када би свијет био код куће. Сав приход сам давао Управи, не устављајући за себе ништа, све са циљем да се црква што пре подигне.“

Али то није било лако оствариво. За разлику од ситуације у Србији, где је парохијски живот ипак имао одређену традицију и стабилност, у Аустралији су парохије биле тек у оснивању, а парохијани, често сакупљени из разних крајева бивше Југославије, су били различитих схватања и обичаја, па ни сами нису били сигурни и чврсти како у својој вери, тако и у својој преданости и оданости Цркви и хришћанском животу. Гледано из ондашње перспективе, нова и потпуно различита средина, као и неизвесна будућност, изискивали су многоструке напоре свештеника и црквених радника да би се изградила парохија, црква, и све друго потребно на сасвим непознатом терену и у новој средини. И све то тамо где православне цркве и парохије никада није било, где ће она бити само једна мала духовна оаза у мору иноверних.

На заседању Савета при Архиепископском намесништву Српске православне цркве у Аустралији и Новом Зеланду, у Аделаиду 30. и 31.

децембра 1967. и 1. јануара 1968. године, констатовано је да „од седам свештеника у Аустралији, само тројицу издржавају њихове црквене општине. Остале ЦШО (њих 8) нису у могућности да то остваре“.

У својој аутобиографији, протојереј Илија Булован закључује: „За нас, досељенике, почетни живот на овом континенту првих година био је веома тежак. Ничега нисмо имали и све је изнова требало створити, како за лично самоодржање у туђем свету, тако и за наше опште духовне потребе. Али, упркос потешкоћама, помоћу Божијом, много се постигло“.

Да би се црквени живот Срба у Аустралији што боље развијао, било је потребно основати и посебну епархију за овај континент. Имајући у виду раније захтеве и предлоге, који су долазили од свештеника и лаика из Аустралије, а после свестраног испитивања услова, епископ Лаврентије се 12. маја 1972. године обратио Светом архијерејском сабору, са следећим извештајем и предлогом:

„По доласку у ове непознате крајеве света, наше вернике вребају велике и многе опасности. Материјализација живота и многе секташке групе које су се размилеле и по том новом континенту нагризају духовни живот наших људи. Има случајева да адвентисти и Јеховини сведоци плаћају пут појединим православним Србима, да би се у Аустралији учланили у њихову организацију, те се код њих може сваке суботе видети коло српских младића и девојка у народним ношњама. За време канонских посета нашим тамошњим црквеним општинама и парохијама, срели смо се са великим бројем наших верника и уверили се да они желе и настоје очувати своју прадедовску веру и национално обележје. Потребно је да то неко организује и помогне нам. Шест парохијских свештеника су разбацани, а половина их ради у фабрикама, те не могу своју мисију да обављају успешно. Нама из Европе немогуће је да ма чиме помогнемо због огромног простора којим је овај део наше епархије одвојен од Европе. Осим тога, сам пут кошта скоро колико и издржавање епископа за целу годину дана. Са свим овим чињеницама упознали смо Свети архијерејски сабор 1970. године, те нам је исти ставио у задатак да се поново вратимо у Аустралију, да са свештенством и вернима припремимо услове за одвајање Аустралије у засебну епархију и долазак епископа само за тај континент. Ми смо тај налог извршили... Стога смо слободни предложити Светом архијерејском сабору да на свом овогодишњем заседању посвети пажњу овој молби“.

На крају овог писма, а у вези са приликама у којима се Српска Црква у Аустралији налазила, владика Лаврентије понудио је своје размишљање о томе какав би требало да буде будући епископ за Аустралију: „С обзиром на географске и друге прилике, будући епископ би требало да има доста смисла за мисионарство, јер је читав тај континет мисионарско подручје; да буде спреман на многе потешкоће и недостатак комфодитета“.⁴

Након овога, Свети архијерејски сабор СПЦ је крајем 1972. године упутио у Аустралију епископа далматинског Стефана, да испита ствар и

⁴ Исто.

поднесе извештај, што је он и учинио. Резултат свега је био да је на заседању Светог архијерејског сабора СПЦ, у Београду 4. јуна 1973. године, одобрена куповина земљишта за манастир Св. Саве, те основана посебна Епархија аустралијско-новозеландска, са седиштем у овом манастиру, удаљеном око 150 км од Мелбурна. За првог епископа СПЦ изабран је преосвећени Николај (Мрђа), који је преузео своју дужност 30. децембра 1973. године.

Током његове службе у Аустралији постигнут је изванредан успех и напредак у животу наше Цркве. Основане су нове парохије у Ђилонгу, Водонги, Перту, Хобарту (Тасманија), Јоханесбургу (Јужноафричка Република), као и метох манастира Св. Саве у Квитеји, Филдинг, на Новом Зеланду (скит Успенија Пресвете Богородице). Попуњене су скоро све парохије и подигнуто неколико нових храмова поред оних који су већ били у изградњи. У свим црквеношколским општинама организована је верска настава, основани су омладински црквени клубови и Кола српских сестара, као и фолклорно-уметничке групе. Покренуто је издавање епархијског часописа, парохијских билтена и издавање нових књига.

У мају месецу 1978. године дошло је до премештаја неколико наших епископа и до избора нових. Том приликом је и епископ Николај био премештен у Далматинску епархију, а за епископа аустралијско-новозеландског изабран је синђел Василије (Вадић), који је устоличен у манастиру Св. Саве у Илејну 5. новембра 1978. године.

Епископи СПЦ Епархије аустралијско-новозеландске:

Епископ Дионисије	1949–1952.
Патријарх Викентије	1952–1956.
Патријарх Герман	1956–1969.
Епископ Лаврентије	1969–1973.
Епископ Николај	1973–1978.
Епископ Василије	1979–1986.
Епископ Лонгин	1986–1992.
Епископ Лука	1992–1999.
Епископ Никанор	1999–2004.
Епископ Милутин	2004–2006.
Епископ Иринеј	2006–2016.
Епископ Силуан	2016–

Црквени раскол у Аустралији

Раскол је настао 1963. године у делу Српске Цркве на Северноамеричком континенту и убрзо се проширио и на друге континенте: Европу, Аустралију, Јужну Америку, Африку и свуда где су у дијаспори постојале српске

заједнице. Узроци настанка и канонска анализа овог раскола детаљно су обрађени у књизи *Историја Српске Православне Цркве у Америци и Канади од 1941. до 1991. године*, у издању „Источника”, Епархија канадска, 1997. године.

До почетка шездесетих година прошлог века Срби у Аустралији већ су се донекле економски стабилизовали и на црквеном плану самоорганизовали. Почетком 1963. године из Америке су почеле стизати вести и позиви упућивани црквеним општинама, разним политичким организацијама, клубовима и појединцима, да напусте Мајку Цркву, јер она наводно обавља посао у корист комунистичког режима у Југославији. Повод овоме било је суђење америчко-канадском епископу СПЦ Дионисију. „Чим се дознало за поделу Епархије америчко-канадске на Сабору 10. маја 1963. године, од стране Архијерејског сабора у Београду, као и за оптужбе противу епископа Дионисија,” пише Стојан Брекић, „Срби у Аустралији су се нашли у чуду. У то време др Милан Дукић, председник четничке организације 'Равна гора' у Аустралији, написао је позив свим Србима за чије адресе је знао, а исто тако и свим организацијама, те је одређеног дана велики број Срба и Српкиња дошао у Сивик Хол у Кабрамати. Том приликом се расправљало о подели Америчко-канадске епархије и непризнавању епископа Дионисија... На том значајном збору Срба из Сиднеја и околине већина се изјаснила за владику Дионисија и слободну Америчко-канадску епархију... У то време др Дукић је био издавач и уредник новина *Аустралијски србобран*, власништво Српске народне одбране у Аустралији”.⁵

Одмах по доношењу одлука Светог архијерејског сабора у мају 1963. и марту 1964. године, које су се тикале статуса епископа Дионисија, а под знатним утицајем политичких асоцијација, дошло је до изјашњавања против Патријаршије у Београду и до прилажења рашчињеном епископу Дионисију.

Од десет свештеника, колико их је било на територији Аустралије и Новог Зеланда у моменту избијања раскола, за епископа Дионисија определила су се три свештеника. У извештају патријарху Герману од 27. марта 1967. године протојереј Булован је навео: „До раскола 1963. године у Аустралији је постојало девет цркава, две капеле и седам црквених домова. У јединству са Мајком Црквом остале су три цркве, једна капела и један црквени дом. Све остало је у поседу групе која се определила за раскол.”

Октобра 1964. године епископ Дионисије долази у Аустралију да охрабри своје присталице и оснује нову епархију. Свештеник Славко Нићетин је тим поводом сазвао Црквено-народни сабор, који је одржан 31. октобра 1964. године. На том Сабору су учествовали епископ Дионисије, архимандрит

⁵ Архив архијерејског заменика, Перт, *Писмо Стојана Брекића епископу Димитрију*, 17. октобар 1972, стр. 4

Димитрије (Балаћ), три свештеника⁶ и 47 делегата који су представљали 14 црквено-школских општина и 25 националних организација. Већином гласова Сабор је одлучио да се нова епархија назове Слободна српска православна црква – Епархија за Аустралију и Нови Зеланд. На предлог епископа Дионисија, Сабор је донео више одлука, међу којима је био и избор архимандрита Димитрија Балаћа за првог епископа новоосноване епархије. На крају је донета резолуција у којој су чланови новостворене Слободне српске православне Цркве, Епархије у Аустралији и Новом Зеланду, заузели став и описали свој однос према Српској Православној Цркви. Административно одвајање (раскол) схваћено је као „одбрана достојанства Српске Цркве и народа свим расположивим средствима”.⁷ Став чланова и делегата је био у духу *Устава* донетог на 10. црквено-народном сабору 1963. године у Америци, што је и образложено на сличан начин: „Организовањем Слободне српске православне цркве, Епархије у Аустралији и Новом Зеланду, ми се духовно и национално не одвајамо од наше Свете Српске Православне Цркве и нашег српског народа, већ са истом остајемо у догматском, духовном, молитвеном и националном јединству, но с тим што не признајемо њене наредбе и решења, пошто су иста диктирана од стране безбожничке комунистичке власти. Ми и данас учествујемо у њезиним страдањима, молећи се Богу да она издржи и да се спасе. Када се српски народ и Српска Православна Црква ослободе комунистичке власти и диктатуре, ми ћемо се поново укључити у њену административну целину”.⁸

Раскол у Аустралији и уопште у Српској Цркви трајао је готово тридесет година, оставивши тежак траг на целокупном организму српског бића. Током времена било је много добронамерних предлога, сугестија, жеља и позива да се то ненормално стање превазиђе. Убрзо по смрти патријарха Германа на чело Српске Цркве дошао је патријарх Павле. Указала се изванредна прилика да се једно ненормално стање које је двадесет и осам година оптерећивало Српску Цркву реши и приведе крају. То не значи да патријарх Герман није имао воље ни расположења да поврати мир и јединство Српске Цркве о коме је стално говорио. Једноставно, за његовог живота још се нису стекли такви услови. Тек 1991. године долази до коначног помирења и спајања двеју јурисдикција у једну.

Након помирења Слободне српске православне цркве – Митрополије новограчаничке и Српске православне цркве престале су да постоје две јурисдикције и два епископа, у Илејну и Канбери. Године 2000. епископ

⁶ Као што је раније наведено, у то време је било три свештеника који су прешли у јурисдикцију еп. Дионисија. Сутрадан по овом Сабору, епископ Дионисије је рукоположио Драгутина Павловића и Мирослава Јовановића.

⁷ *Срби у Аустралији...* књ. 1, стр. 144

⁸ *Срби у Аустралији...* књ. 1, стр. 167

Никанор је постао јединствени епископ Српске православне цркве у Аустралији и Новом Зеланду. Он је именован за епископа-администратора Епархије за Аустралију и Нови Зеланд Митрополије новограчаничке и за епископа Епархије аустралијско-новозеландске. Године 2003. наследио га је епископ Милутин. Године 2006, након његовог постављења за епископа ваљевског, за новог јединственог епископа је изабран Иринеј, а после њега Силуан, који до данас обавља ту службу.

На ванредном заседању Епархијског савета Епархије аустралијско-новозеландске и Црквено-народног сабора Епархије за Аустралију и Нови Зеланд Митрополије новограчаничке, 4. септембра 2010. године, усвојен је *Устав Митрополије аустралијско-новозеландске*, којим је остварено потпуно црквено-административно јединство Српске православне цркве у Аустралији. *Устав* је одобрен одлуком Светог архијерејског сабора 23. маја 2011. године.

Милошћу Божијом, упркос разним интригама и свађама, у Аустралији и Новом Зеланду број парохија, црквених општина, манастира и храмова се константно увећавао, тако да сви они данас обављају своју спасоносну мисију међу Србима и другим народима у овој земљи.

Србољуб Милетић, протојереј-ставрофор